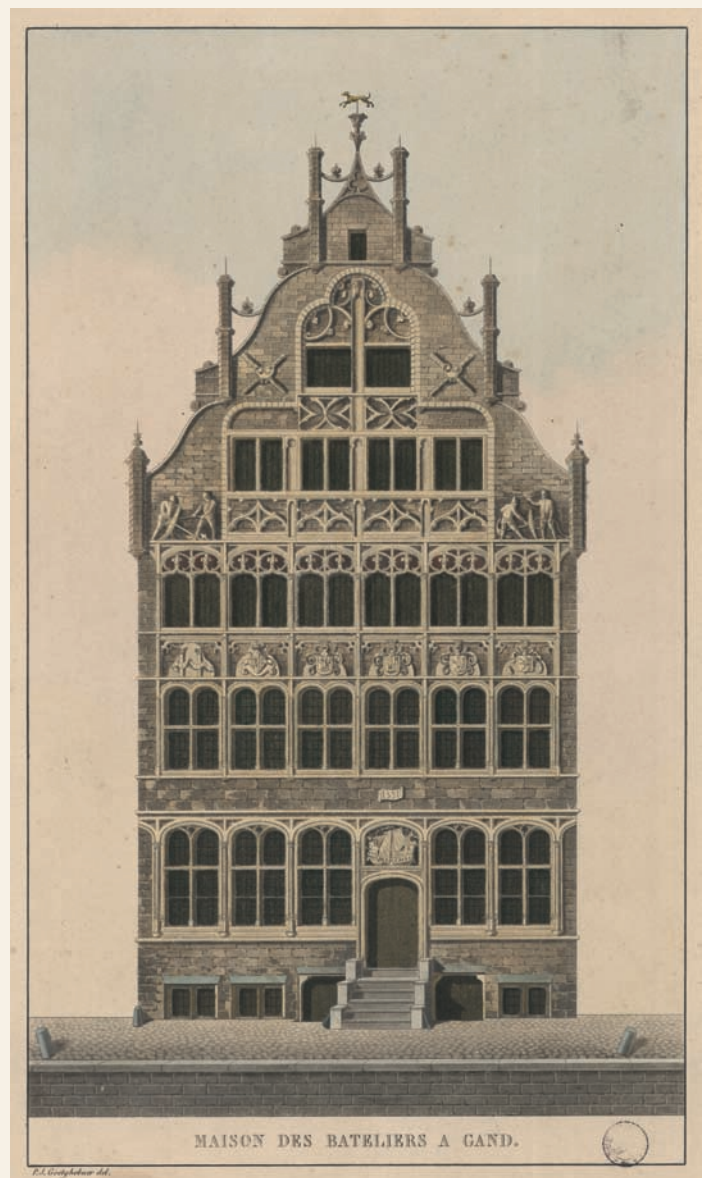

De zestiende-eeuwse Gentse ambachts- en confiscatierekeningen als spiegel van corporatieve macht en onmacht

In het Gent van de zestiende eeuw waren de ambachten alomtegenwoordig. Deze goedgeorganiseerde beroepsverenigingen van geschoolde handwerkers en detailhandelaars domineerden en reguleerden voor een groot deel het sociaaleconomische leven in de stad. Elk ambacht bezat een specifiek productie- of handelsmonopolie. Aangezien de corporatieve verenigingen talrijke maatschappelijke functies vervulden, waren financiële werkingsmiddelen onontbeerlijk. Bovendien waren hun taken in vele gevallen niet louter van private aard, maar hadden ze een semiopenbaar of zelfs publiekelijk karakter. Ambachten hadden nood aan voldoende en regelmatige inkomsten. Vandaar dat kasoverschotten, schenkingen en erfenissen in duurzaam onroerend en roerend goed werden belegd. Op die manier verwierven de ambachten een meer solide financiële basis en kwamen corporatieve patrimonien tot stand.

AMBACHTSREKENINGEN

De schriftelijke neerslag van de financiële politiek en transacties van de ambachten is terug te vinden in de ambachtsrekeningen. Door het opstellen van een algemene jaarrekening waren de ambachtsbesturen verplicht om zich te verantwoorden voor hun boekhoudkundig beheer en financieel beleid, en dit zowel tegenover de eigen leden als tegenover de stedelijke gemeenschap. Jammer genoeg bleef van de ambachtsrekeningen daterend uit de zestiende eeuw slechts een fractie bewaard. Minder dan een vijfde van alle Gentse beroepsverenigingen heeft één of meerdere rekeningen nagelaten. Desondanks vormen de jaarrekeningen een belangrijke archiefbron voor het onderzoek naar de werking en de taken van de ambachten. Niet alleen lichten ze ons in over de inkomsten- en uitgavenpatronen van

*Ambachtshuis van de Vrije Schippers aan de Graslei, gebouwd in 1531, tekening Pierre-Jacques Goetghebuer, verschenen in zijn *Choix des monumens, édifices et maisons les plus remarquables du Royaume des Pays-Bas*, 1827 (Archief Gent, SAG_IC_AG_L_79_28)*

deze vakorganisaties, maar indirect ook over hun maatschappelijke invloed en machtspositie in de zestiende-eeuwse Gentse samenleving én over de financiële mogelijkheden en beperkingen om hun aspiraties waar te maken. Bovendien levert de analyse van de ambachtsrekeningen in combinatie met de Gentse confiscatierekeningen van de jaren 1540 – een gevolg van de bestraffing van het rebelse Gent – ongemeen rijke informatie op over de welstand en de financiële praktijken binnen de Gentse ambachtswereld.

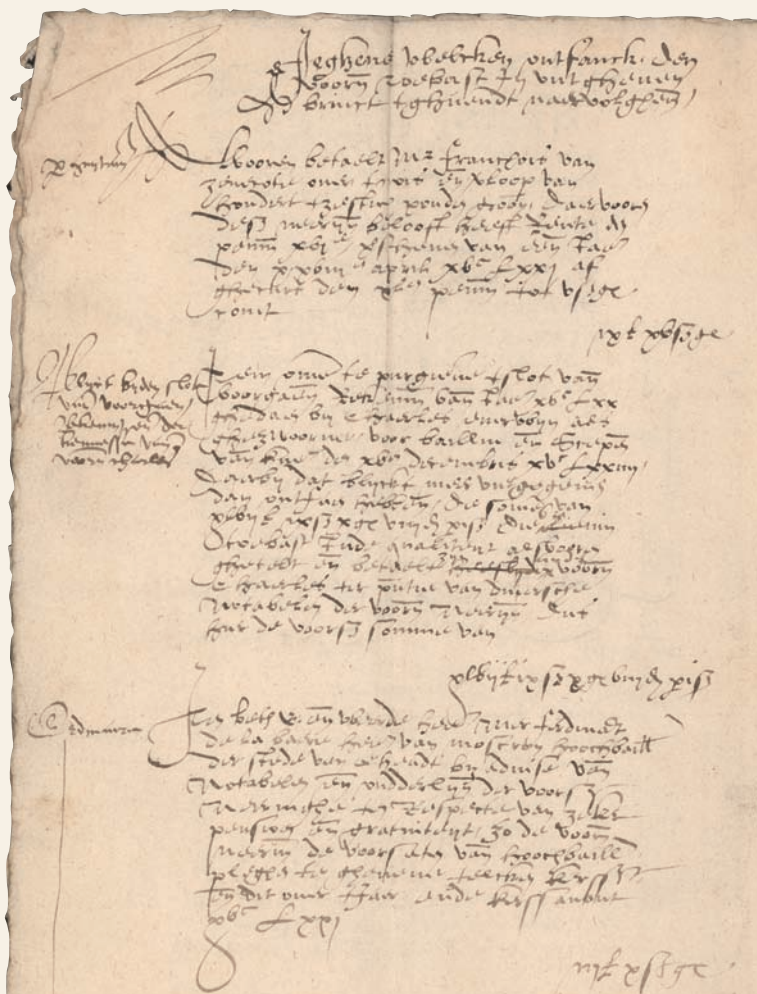
FINANCIËLE DROOGLEGGING IN 1540

Inzake materiële rijkdom en financiële middelen van de ambachten bestond er een aanzienlijk verschil tussen de periode vóór en na de Gentse opstand van 1539-1540. Uit de confiscatierekeningen blijkt dat niet minder dan driekwart van de Gentse ambachten in 1540 eigenaar was van een pand (ambachtshuis). Daarnaast beschikten zeven ambach-

ten nog over een godshuis (bejaardentehuis voor leden) en bezat minstens 86 procent van de corporaties erf- en lijfrenten. De renten zorgden voor een veilig en behoorlijk rendement. Ze waren noodzakelijk om het socialezekerheidsstelsel van de corporatieve verenigingen in stand te houden. Tot 1540 kende de Gentse ambachtswereld een uitgesproken bezitsconcentratie. Zes ambachten bezaten meer dan de helft van het totale ambachtspatrimonium. Het spreekt voor zich dat de mate van welstand sterk de werking van de corporaties heeft bepaald. Ambachten met veel en waardevolle bezittingen beschikten over een breed financieel draagvlak, waardoor zij hun privileges en rechten veel beter konden verdedigen dan onfortuinlijke ambachten, die bij juridische geschillen meestal in financiële problemen geraakten.

De uitvaardiging van de Sententie (strafbepaling voor de stad Gent) en de Concessio Carolina (nieuwe ‘grondwet’) door keizer Karel V in april 1540 betekende voor de Gentse ambachtswereld een politieke én financiële trendbreuk. Op één dag verloren alle ambachten hun onroerende en roerende goederen. Nooit voordien had de centrale overheid de Gentse ambachten zo hard financieel aangepakt. Karel V en zijn topambtenaren waren de mening toegedaan dat men de ambachten alleen in het gareel kon laten lopen als men aan hun bezittingen raakte en als er streng over de ambachtsfinanciën werd gewaakt. Naderhand kregen de ambachten wel een deel van hun renten terug, maar deze mochten voortaan nog uitsluitend voor caritatieve en religieuze doeleinden worden aangewend. De confiscatie van de ambachtsbezittingen bracht zonder meer schade toe aan de corporatieve identiteit, waarvan de ambachtshuizen materiële en zichtbare symbolen waren. Na 1540 bezat nog maar een handvol ambachten een eigen pand. De meeste waren financieel niet langer bij machte om opnieuw in het bezit te komen van hun vroeger ambachtshuis of om een nieuw pand te bouwen of te kopen. Zelfs om een pand te huren, ontbrak het de meeste corporaties aan voldoende middelen.

De centrale overheid raakte in 1540 voor het eerst aan de financiële autonomie van de ambachten. De confiscatie van het ambachtspatrimonium was daartoe een eerste stap. Maar Karel V en zijn topadviseurs beseften dat een eenmalige maatregel niet volstond. Om te verhinderen dat na verloop van tijd de ambachten opnieuw aan kapitaalaccumulatie zouden doen, moesten de financiële structuren van de ambachten grondig worden aangepakt. Door de middelen waarover de ambachten jaarlijks konden

Rekening van het ambacht van de Vrije Schippers voor het jaar 1570-1571. Uitgavenposten voor onder meer de terugbetaling van een lening, het aanzuiveren van de vorige jaarrekening en de jaarlijkse geldgift aan de hoogbaljuw van Gent (Archief Gent, SAG_OA_180_32, fol. 4v)

beschikken, zo laag mogelijk te houden, hypothekeerde Karel V meteen het handelen van de corporaties. Vandaar dat de jaarlijkse lidgelden van de ambachtsmeesters afgeschaft werden, de intrede-gelden voor nieuwe meesters drastisch verlaagd werden en de ambachten voortaan nog slechts een derde van de geldboetes die zij aan overtreders oplegden, voor zichzelf mochten reserveren. Karel V handelde bijzonder tactvol. Door aan de ambachtsmeesters meer individuele, financiële en fiscale voordelen toe te kennen, trachtte hij de corporatieve betrokkenheid van de leden te verminderen.

Archiefkoffertje van het Gentse smedenambacht, eikenhout met ijzeren beslag, tweede kwart zestiende eeuw
(STAM Gent, inv. 01043, © www.lukasweb.be - Art in Flanders vzw, foto Dominique Provost)

VEEL VERLIEZERS, ENKELE WINNAARS

Vanaf 1540 bezat de stedelijke overheid de volledige controle over de ambachtsfinanciën. Zo moesten alle ambachtsrekeningen jaarlijks aan de baljuw en de schepenen van de keure ter controle worden voorgelegd en goedgekeurd. Niet alleen de boekhoudkundige juistheid van de rekeningen werd nagegaan, maar evenzeer de wettelijkheid van inkomsten- en uitgavenposten. Voorts hadden de ambachten die over bijkomende inkomsten wensten te beschikken, voortaan het fiat van het stadsbestuur nodig om een ledentaks te heffen. Deze nieuwe regelgeving had voor gevolg dat de inkomsten van de ambachten meestal ontoereikend waren om de noodzakelijke uitgaven te dekken. De ambachtsrekeningen sloten daardoor meestal met een negatief saldo af, waardoor de ambachten in een zeer zwakke positie terechtkwamen. Doorgaans volstonden de bestaande middelen niet om het tekort aan te

zuiveren, zodat de ambachten volledig afhankelijk waren van de goodwill van de stedelijke overheid om een ledencontributie te heffen.

Wel maakte keizer Karel V een uitzondering voor een aantal loyale en erfelijke ambachten. De vrije schippers, vleeshouwers en visverkopers kregen hun middeleeuwse privileges terug en mochten autonoom contributies aan hun leden opleggen. Vooral het vrije schippersambacht profiteerde daarvan en beschikte permanent over voldoende en gezonde financiën. De inkomsten en uitgaven waren steeds mooi in evenwicht. Na 1540 was het ambacht van de vrije schippers – dat voordien ook al tot de groep van de meest welstellende behoorde – het rijkste van de stad. Hun financiële status hadden ze voor een groot deel te danken aan hun lucratief transportmonopolie dat zich tot buiten de grenzen van het graafschap Vlaanderen uitstreckte.

VERSOEPILING NA 1584

Tijdens de calvinistische republiek (1577-1584) verwierven de ambachten opnieuw meer financiële autonomie, maar de periode was te kort en de economische situatie was te slecht om een stevige financiële en materiële basis op te bouwen. Bovendien slaagden de ambachten er niet in om terug in het bezit van hun voormalige ambachtshuizen te komen. Doordat de ambachten hun kapellen en altaren verwaarloosden (en zelfs opgaven), kwam hun zichtbaarheid en identiteit nog meer op de achtergrond. Na de reconciliatie van 1584 (verzoening en onderwerping van de stad aan het centrale gezag van koning Filips II) verloren de ambachten wederom een groot deel van hun financiële zelfstandigheid. Toch kregen ze iets meer armslag dan tijdens de periode 1540-1577. De centrale overheid en het stadsbestuur kwamen tot het inzicht dat een minimum aan periodieke inkomsten noodzakelijk was om de ambachten behoorlijk te laten functioneren. Doordat de politieke rol van de corporatieve wereld toch grotendeels was uitgespeeld en de ambachten anderzijds voor grote en verplichte uitgaven werden geplaatst – herstel ambachtsaltaren en -kapellen – stelde de overheid zich inzake corporatieve werkmiddelen voortaan iets soepeler op.

Meer lezen: Johan Dambruyne, *Corporatieve middeleeuwen. Aspiraties, relaties en transformaties in de 16de-eeuwse Gentse ambachtswereld*, Gent, 2002.

Johan Dambruyne
Rijksarchief Antwerpen-Beveren

Aankopen van vorstenportretten in negentiende-eeuwse stadsrekeningen

Voor historisch onderzoek wordt er regelmatig gebruik gemaakt van de stadsrekeningen in het Oud Archief, of van verwijzingen hiernaar in de Nota's Van Werveke. Hun opvolgers in het Modern Archief kregen echter minder aandacht, hoewel het nochtans toegankelijke en interessante bronnen zijn voor (kunst)historisch onderzoek. Het lopende collectieonderzoek van het STAM was de gelegenheid om deze reeks eens te bekijken.

De meeste objecten in de huidige STAM-collectie kwamen via aankoop, schenking of legaat in de museumverzameling terecht en werden dus speciaal voor de collectie verworven. Een aantal belangrijke stukken waren echter overdrachten van het

Borstbeeld van koning Willem I door beeldhouwer Gilles-Lambert Godecharle (STAM Gent, inv. 02110, © www.lukasweb.be - Art in Flanders vzw, foto Dominique Provost)

stadsbestuur. Sommige hiervan bevonden zich al eeuwenlang in stadsbezit. Ze werden ooit besteld of aangekocht ter decoratie van het stadhuis of hadden een ceremoniële functie bij plechtigheden. Op een bepaald moment verloren ze hun functie, raakten ze uit de mode of moesten ze plaats ruimen bij de herinrichting van het stadhuis en kwamen ze op een zolder of in een kast terecht.

Conservator Alfons Van Werveke (1860-1932) deed begin twintigste eeuw heel wat onderzoek over objecten in de museumcollectie. Hij zocht hierbij ook naar vermeldingen in de stedelijke archieven. Als 'archiefrat' – zoals hij zichzelf omschreef – was hij trouwens goed vertrouwd met deze archiefbronnen. Hij combineerde zijn functie als museumconservator zelfs een tijdlang met die van hulparchivaris in het Stadsarchief. Zijn aantekeningen in de museumdossiers zijn hiervan nog de getuigen. Daarin staan ook verwijzingen naar de stadsrekeningen. Van Werveke maakte bij zijn collectieonderzoek vooral gebruik van de 'oude' rekeningen, maar een enkele keer bekeek hij ook de negentiende-eeuwse registers.

VORSTENPORTRETTE

De eerste en tevens belangrijkste overdracht van het stadsbestuur aan het museum in 1848 omvatte onder meer een reeks portretten van vorsten en landvoogden. Deze pasten binnen de oude traditie om het portret van de vorst(in) – en van zijn/haar vertegenwoordiger – een plek te geven in openbare gebouwen zoals het stadhuis. Hierbij waren er ook een aantal recentere stukken zoals de borstbeelden van Napoleon en Willem I en een verguld zilveren schaal. Op deze schaal legde men de stadsleutels bij Blijde Intredes. Zowel Napoleon als Willem I kregen zo de ceremoniesleutels aangeboden bij hun bezoek aan Gent. De schaal was een van de laatste creaties van de bekende edelsmid en graveur P.J.J. Tiberghien (1755-1810). Hij maakte ze kort voor zijn dood voor het bezoek van Napoleon en diens tweede echtgenote Marie-Louise aan Gent. Van Werveke vond in de stadsrekeningen een vermelding van de betaling aan Tiberghiens weduwe.

Als onderdeel van het huidige collectieonderzoek werden er al een aantal bijkomende steekproeven

ANALYSE des Mandats de Payment délivrés en vertu du CRÉDIT ci - contre.						
D A T E S		NOMS DES CRÉANCIERS EN FAVEUR DESQUELS LES MANDATS ONT ÉTÉ DÉPÊCHÉS.	N A T U R E D E L A D É P E N S E.	MONTANT D E S M A N D A T S.		Observations.
DES ARRÊTÉS.	DES MANDATS.					
Jan	1816.		Report	2051.	58.	
24 Juin	24. Juin	19-10611 G. L. Godecharle, sculpteur à Bruxelles	Prix de l'Acquisition faite par la ville, du Buste en Plâtre de la Majesté le Roi des Pays-Bas, les Frais d'Emballage Compris	203.		1 den du 21. Juin

Inschrijving van de aankoop van de koninklijke buste in het grootboek van de stad Gent op 24 juni 1816
(Archief Gent, SAG_MA_A_3_5_1816)

gedaan in vroeg-negentiende-eeuwse stadsrekeningen (Reeks A – Financiën). Een aantal objecten uit deze periode in de verzameling, waaronder de buste van Willem I, vormden hiervoor het startpunt. Vooral de registers van uitgaven of grootboeken onder het nummer A3/5 bleken een interessante bron te zijn. Vanaf het jaar X (1801-1802) noteerde men hierin heel overzichtelijk, rubriek per rubriek, de stedelijke uitgaven met telkens de vermelding van wie het geld ontving en waarvoor (lonen stads-personeel, honoraria, leveringen van materiaal of diensten, schadeloosstellingen, studiebeurzen, ...). Ze geven een beeld van de – toen nog zeer compacte – stedelijke administratie en de uitgaven voor onderwijs, erediensten, openbare werken, evenementen, ... Een handige namenindex achteraan laat toe om gericht te zoeken in deze registers.

Bij speciale evenementen – zoals de feestelijkheden ter gelegenheid van het tweede huwelijk van Napoleon in 1810 en het al vermelde bezoek van de keizer en de keizerin aan Gent – werd er een afzonderlijk budget voorzien. Jammer genoeg splitste men dan de uitgaven meestal niet uit in de grootboeken. In het beste geval werden de namen van de leveranciers opgesomd zonder vermelding van hun specifieke bijdrage in de leveringen of aandeel in de betalingen. De betalingen aan deze leveranciers zijn dan wel te vinden in de dagboeken met betalingsorders onder het nummer A3/4, maar daar staat de reden waarom ze betaald werden er niet bij. Interessant zijn vaak de onvoorziene uitgaven die men wel in detail opsomde. Soms is het wat zoeken omdat uitgaven pas het volgende jaar werden geboekt. Bij bouwwerken noteerde men de betalingen

dan weer in het jaar waarin het budget werd goedgekeurd. Ook wanneer de werken meerdere jaren in beslag namen.

Bepaalde uitgaven in de eerste helft van de negentiende eeuw waren typisch voor een specifieke periode, zoals het toekennen van een bruidsschat aan een *rosière* (rozenmaagd) ter gelegenheid van de verjaardag van de kroning van Napoleon en van de veldslag bij Austerlitz (beide op 2 december). In de stadsrekeningen zijn er ook verwijzingen te vinden naar de opeenvolgende regimewisselingen. Zo komen we bij de eerder vermelde bustes terecht. Uit de rekeningen blijkt dat het stadsbestuur in 1810 het borstbeeld van Napoleon kocht in Parijs. Dit was bestemd voor de gemeenteraadszaal en werd verworven op verordening van de minister van Binnenlandse Zaken. Het werd ongetwijfeld weggenomen na de val van Napoleon. In 1816 schafte het stadsbestuur het borstbeeld van de nieuwe koning Willem I aan bij de oude hofbeeldhouwer Gilles-Lambert Godecharle (1750-1835) in Brussel. Vermoedelijk kreeg dit een plek op dezelfde plaats. Waarschijnlijk was dit ook de reden waarom het stadsbestuur een buste kocht in plaats van een geschilderd portret. Beide beelden bleven nadien in het stadhuis bewaard en kwamen in 1848 onder het beheer van het Musée Historique belge, een voorloper van het STAM. Dankzij de rekeningen weten we nu al iets meer over de herkomst van deze stukken.

Wout De Vuyst
STAM – Stadsmuseum Gent

De Gentse stadsrekeningen: een korte verkenning

Archief Gent beschikt over een omvangrijke en interessante verzameling stadsrekeningen uit het ancien régime. De belangrijkste reeks uit deze verzameling – namelijk de ‘algemene rekeningen’ (reeks 400 van het Oud Archief) – start al in 1314 en loopt met slechts een beperkt aantal hiaten door tot aan het einde van de achttiende eeuw. Opgesteld voor de verantwoording van het financiële beleid van de Gentse schepenen, geven deze bronnen een uitzonderlijk rijke en bovendien erg toegankelijke inkt in heel wat facetten van het openbaar bestuur en zelfs van het dagelijks leven in Gent – en dit gedurende een periode van bijna vijf eeuwen. In deze bijdrage schets ik in grote lijnen enkele mogelijkheden van deze bronnenreeks.

Laat ons echter eerst even de bron zelf aanschouwen. De stadsrekeningen zijn opgesteld in het (Middel)Nederlands, met uitzondering van de apostilles in de marge die soms in het Frans door de vorstelijke controleurs genoteerd werden. Tot het einde van het ancien régime werden de Gentse rekeningen opgesteld volgens het systeem van de enkele boekhouding – ook al raakte in handelsmilieus de dubbele boekhouding vanaf de zestiende eeuw in gebruik. Voor elk schepenjaar (dat begon op 15 augustus) werd een afzonderlijk boek opgemaakt, waarbij één voor één alle ontvangstcategorieën en vervolgens alle uitgavecategorieën opgesomd werden. Aan het eind werd vervolgens de totaal som van de ontvangsten met deze van de uitgaven verrekend, en dit saldo werd vervolgens als ontvangst of uitgave ingeschreven in de boekhouding van het daaropvolgende jaar. De stadsrekeningen zijn uiteraard niet de rechtstreekse neerslag van elke financiële transactie die in opdracht van de schepenen plaats vond. De stedelijk ontvangers hielden allerlei kladrekeningen (minuten) en bewijsstukken bij, die aan het eind van het schepenjaar geordend en gebundeld werden in de officiële stadsrekeningen. Die werden bij afloop van het schepenjaar voorgelezen ter controle en verantwoording.

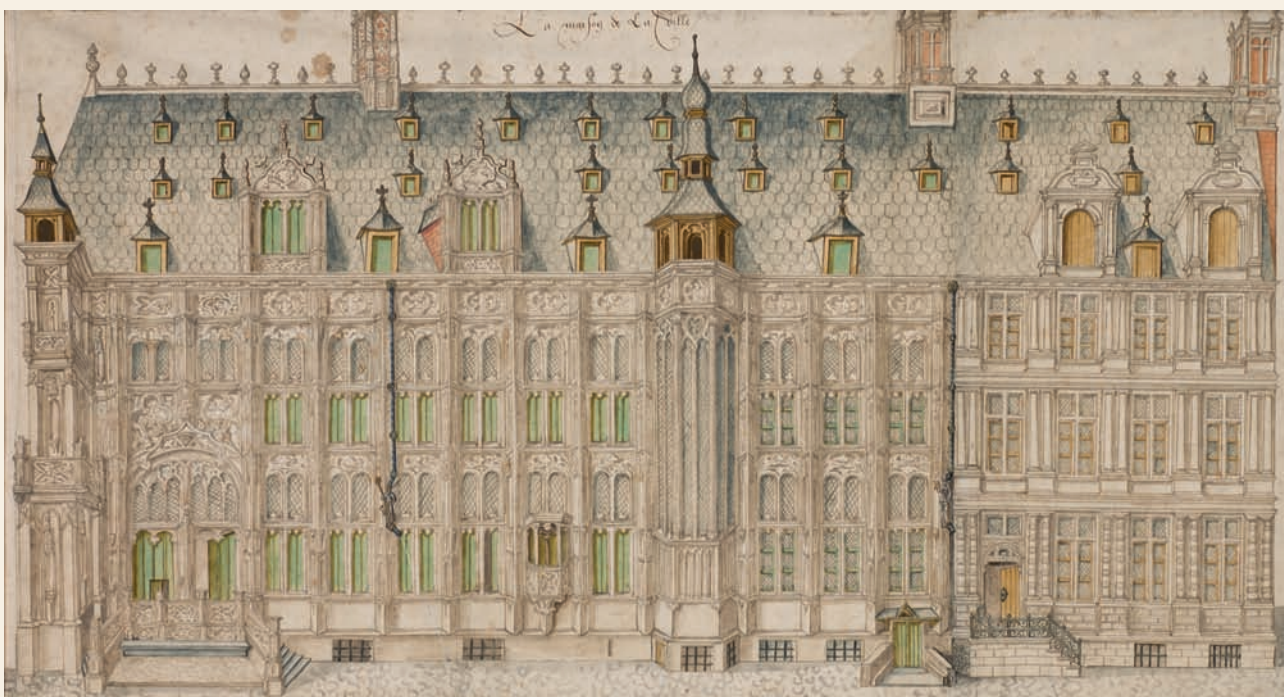
OPMERKELIJKE CONTINUÏTEIT

Wat valt er in de stadsrekeningen zo allemaal terug te vinden? Gezien de lange periode waarover deze

bronnenreeks loopt, zou het niet verwonderen indien veranderlijkheid doorheen de eeuwen een eenduidig antwoord op deze vraag zou verhinderen. Niet zo bij de stadsrekeningen: ze worden immers gekenmerkt door een opmerkelijke – en voor de onderzoeker vaak handige – eenvormigheid. De belangrijkste inkomsten- en uitgavenposten bleven van de veertiende tot de achttiende eeuw grotendeels behouden. Zo opent de rekening van 1314 met de ontvangsten die de stad boekte uit de belastingen ('ongeld') op de verkoop van wijn, de invoer binnen de stadspoorten, de verkoop van bier, koren en turf, de verkoop in de vismarkt, in het vleeshuis en op de wollen lakens die de wevers in de ramen spanden om ze te laten drogen. Hoewel de tarieven verschilden doorheen de tijd, er heel wat nieuwe belastingen ingevoerd werden, en enkele andere verdwenen (bijvoorbeeld die op de lakens in de ramen), bleven de voornaamste pijlers van het Gent-

Rijkversierde initiaal in de titel van de Gentse stadsrekening van 1502-1503 (Archief Gent, SAG_OA_400_35_1502_1503, fol. 1)

Het stadhuis van Gent (schepenhuis van de keure), gevel aan de Hoogpoort, ingekleurde pentekening, Lieven vander Schelden, 1584-1587 (STAM Gent, inv. 00637, foto Studio Claerhout). De verschillende bouwfases van het Gentse stadhuis en de renovatiewerken zijn uitvoerig gedocumenteerd in de uitgavenposten van de stadsrekeningen van de vijftiende en zestiende eeuw.

se belastingsysteem tot aan het einde van het ancien régime vooraan staan in de rekeningen: de heffingen op wijn, bier en graan. Ook de overige ontvangstposten bleven grotendeels gelijk doorheen de eeuwen: de inkomsten uit het domein van de stad (bijvoorbeeld cijnsinkomsten), inkomsten uit de issue (een heffing op het vermogen van de personen die de stad verlieten), en de ontvangst van het stedelijk aandeel uit boetes die door de schepenen opgelegd werden. Ook bij de uitgaven zijn er heel wat vaste waarden aan te duiden: de terugbetaling van renten, de (bede-)betalingen aan de vorst, infrastructuurwerken, en de uitgaven voor de organisatie van het stedelijk bestuur: de kosten voor wedden en kledij, voor het werk van boden, klerken en griffiers, de uitgaven voor feestelijkheden en processen, en voor de zogenaamde 'presentwijnen' (geschenken – al dan niet van wijn – die door de stad werden uitgedeeld).

SOCIALECONOMISCHE EN POLITIEKE INFORMATIE

Het is precies de continuïteit van deze bronnenreeks die heel wat interessant onderzoek naar sociaaleconomische veranderingen mogelijk maakt. Zo kunnen de accijnsinkomsten met het nodige schat- en rekenwerk gebruikt worden om reconstructies van het bevolkingsverloop, de industriële productie en de consumptie in de 'longue durée' te maken. De voortdurende terugval van de belastingen gerelateerd aan de lakenproductie na de veer-

tiende eeuw, is bijvoorbeeld een belangrijke bron van informatie over het verval van de traditionele wolnijverheid in laatmiddeleeuws Gent. Economisch historici zoals John Munro en Chris Vandebroek gebruikten de accijnzen op bier en wijn als indicatoren voor de verarming van Gent tijdens de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Recent heeft Wout Saelens gebruik gemaakt van de Gentse accijnsopbrengsten om een reconstructie te maken van het relatieve belang van turf, steenkool en brandhout van de zeventiende tot de negentiende eeuw.

Behalve de inkomsten uit typisch stedelijke belastingen zoals de accijnzen, hebben ook minder 'typische' aspecten van de stedelijke boekhouding tot het historisch onderzoek bijgedragen. Net als heel wat andere bezitters uit het ancien régime (zoals religieuze instellingen of grote families) was de stad Gent een belangrijke economische speler, en dat levert in haar boekhouding informatie op over de prijzen van zaken die de stad aanbood of kocht. Zo kan doorheen de jaren de huurprijs gevolgd worden van huizen in eigendom van de stad, net als de prijsevolutie van bouwmaterialen en brandstoffen die door de stad werden aangekocht, en de lonen van de aannemers en arbeiders die door de stad in dienst genomen werden. Voor de economische geschiedenis zijn dat stuk voor stuk belangrijke indicatoren voor het traceren van economische ontwikkelingen doorheen de tijd.

Andere onderzoeksperspectieven bieden de stadsrekeningen dan weer door net niet naar haar quasi onveranderlijke aspecten te kijken, maar de uitzonderingen, eenmaligheden en plotse breuken onder de loep te nemen. Zo valt bijvoorbeeld de impact van de toenemende vorstelijke macht over het middeleeuwse Gent af te lezen uit de boetebetalingen die aan de stad werden opgelegd en uit de verplichte hervormingen van haar financiële beleid. Maar ook de stadsrekeningen zelf zijn te interpreteren als een neerslag van de tanende almacht van de Gentse politieke elite vanaf het begin van de veertiende eeuw. De rekeningen lieten controle op het beleid toe vanwege belanghebbenden in de stad, maar vooral vanwege de graaf en zijn Rekenkamer. In dat opzicht is de stadsrekening niet slechts een reflectie van het financieel beleid van de stad, maar tevens zelf een belangrijke inzet geweest van politieke en sociale contestatie: de stadsrekening als machtsinstrument in het politieke strijd-toneel van Gent.

VEELZIJDIGE BRON

Niet iedereen die de stadsrekeningen als historische bron wil gebruiken, hoeft zich dan ook met cijfers bezig te houden. Zeker voor de vroegste periodes, waarover andere bronnen schaarser zijn, bieden de vele namen die in de rekeningen voorkomen een belangrijke houvast voor sociaal en politiek historisch onderzoek. De rekeningen staan er immers bol van: namen van de schepenen, de personen die laken of turf verkochten aan de stad, de pachters van de grote belastingen (die vermoedelijk kapitaalkrchtig waren), timmerlieden, kasseileggers en metsers, boden, ontvangers en pensionarissen, de personen die geschenken kregen, enzovoort. Wanneer dergelijke namen verzameld en gekoppeld kunnen worden aan andere bronnen vormen zij een schat aan informatie voor het beter begrijpen van het politieke en sociale stadsleven. Zo werd in het verleden bijvoorbeeld het doordringen van het Romeins recht tijdens de Bourgondische periode bestudeerd aan de hand van het opleidingsniveau van de stedelijke functionarissen die in de Gentse stadsrekeningen zijn vermeld.

Wie oog heeft voor detail kan nog wel meer schatten sprokelen in de stadsrekeningen. De kosten die geboekt werden voor de boden en de reiskosten van de schepenen geven een unieke inkijk in stedelijke diplomatieke relaties. De uitgaven voor geschenken en feestelijkheden, maar ook voor bijvoorbeeld Blijde Intredes en eerstesteenleggingen, bieden dan weer een mooie inkijk in de spektakel- en feestcultuur van de Lage Landen. De Gentse stadsrekeningen vormen dus een belangrijke, maar vooral erg veelzijdige bron. Ontgewijfeld zullen zij die deze rekeningen ook in de toekomst ter hand nemen, nieuwe en creatieve manieren vinden om ze als lens op het rijke Gentse verleden te richten.

Wouter Ryckbosch
Vrije Universiteit Brussel

Inhoud

- 1 De zestiende-eeuwse Gentse ambachts- en confiscatierekeningen als spiegel van corporatieve macht en onmacht
- 4 Aankopen van vorstenportretten in negentiende-eeuwse stadsrekeningen
- 6 De Gentse stadsrekeningen: een korte verkenning

Colofon

@rchieflink is de driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief. Gent on Files (GOF), de vriendenkring van Archief Gent

Het abonnement is begrepen in de lidmaatschapsbijdrage van de vzw: 20 euro individuele leden, 25 euro gezin, 35 euro steunende leden en 250 euro ereleden.

Een los nummer kost 5 euro.

Rekeningnummer:

IBAN: BE31 0003 2520 7755 BIC: BPOTBEB1

Contactgegevens GOF

Archief Gent,

De Zwarte Doos, Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge

Tel. (09) 266 57 60

E-mail: stadsarchief@stad.gent

E-mail: gentonfiles@gmail.com

Web: www.gentonfiles.be

Coördinatie en eindredactie

Joachim Derwael, Guy Dupont, Tom Haeck,

Pieter-Jan Lachaert, Nele Lefever

Foto's en illustraties

Storm Calle (Archief Gent), Studio Claerhout,

Dominique Provost

Ontwerp logo

Erika Vanderstockt

Verantwoordelijke uitgever

Joachim Derwael, Peerstraat 27, 9000 Gent

Vormgeving

Candace Verbeke

Druk

NV Drukkerij Verbeke, Gent

ISSN - nummer: 1376-2966